

PREHOD

CIKEL DOGODKOV, POSVEČEN POGREŠANIM IN UMRLIM NA MIGRACIJSKI POTI NA BALKANU

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ | Metelkova 2 | Ljubljana

PROGRAMSKI LIST

25. 3. 2025 – 11. 5. 2025 (RAZSTAVNA HIŠA SEM)

PREHOD ~ THE PASSAGE

spominsko platno

selma banich in Marijana Hameršak v sodelovanju s kolektivom Ženske ženskam

Spominsko platno *Prehod ~ The Passage* je zbirka portretov, izdelanih z rdečo in črno nitjo na botanično obarvanem blagu. Portreti predstavljajo spomenik v gibanju, posvečen tistim, ki so umrli na mejah in v imenu meja. S spominjanjem življenj ljudi, ki so umrli na migracijski poti na Balkanu, življenj, ki jih je vzel neizprosni evropski režim smrti, utiramo pot individualni in kolektivni ozdravitvi ter kličemo k prehodu od normalizacije mejnih tragedij do skupnega učenja, opolnomočenja in skrbi.

Portrete so z veliko naklonjenostjo in skrbjo ustvarile umetnice, raziskovalke, prevajalke ter druge članice in podpornice kolektiva *Ženske ženskam* (Žene ženama, Hrvaška) in raziskovalnega projekta Hrvaške znanstvene fundacije ERIM – *Evropski režim iregulariziranih migracij na periferiji EU: od etnografije do pojmovnika*. Ustvarjanje je potekalo med nizom umetniških in raziskovalnih delavnic med novembrom 2020 in februarjem 2021 v Zagrebu.

Ker mora vsak najti moč, da prepozna in obsodi preteklost in sedanost fašizma ter sodeluje v današnjih protikolonialnih bojih za bolj pravičen in sočuten svet, je ta razstava posvečena prebivalcem Palestine.

Umetniški kolektiv: Ana Dana, Chandrelle, Cyrille, Ena, Eva, Fatma, Iva, Ivna, Jasenka, Josipa, Kiana, Kimia, Lija, Madina, Marijana, Melike, Mojca, Nibal, Romana, Safaa, Samaneh, Saghar, Sara, selma in Yazdan

Arhitekturna postavitev: Ana Dana Beroš

Grafično oblikovanje brošure: Ena Jurov

Produkcija: Slovenski etnografski muzej, OOUR in Živi Atelje DK

selma banich (1979, SFRJ) je umetnica, aktivistka, organizatorica skupnosti in izvajalka ekspresivne art terapije iz Zagreba. Njena umetniška praksa temelji na procesnem, raziskovalnem in aktivističnem delu, politično pa jo navdihujeta anarhizem in feminizem. Ustvarja samostojno in v sodelovanju z drugimi umetniki, kustosi, skupinami, skupnostmi in pobudami na Balkanu, v Evropi in ZDA. Globoko predana feminističnemu, antifašističnemu, migrantskemu in delavskemu boju, aktivno sodeluje v lokalnih in transnacionalnih pobudah solidarnosti, vključno z Zagreb grad-utočišče, Solidarityline Balkans in Za KRUH.

Marijana Hameršak je znanstvena svetnica na Inštitutu za etnologijo in folkloristiko v Zagrebu na Hrvaškem. Njeni raziskovalni interesi vključujejo zgodovino in teorijo književnosti, zgodovino branja in knjig, mladinsko književnost, folkloristiko ter kritične migracijske in mejne študije. Je avtorica več knjig in urednica številnih zbornikov, med katerimi sta najnovejša *Ekonomija i književnost* (z Mašo Kolanović in Lano Molvarec, 2022) in pojmovnik *Balkanska ruta: Pojmovnik evropskog režima iregulariziranih migracija na periferiji EU* (z Ivo Pleše in Teo Škokić, 2024).

DISKURZIVNI PROGRAM

TOREK, 25. 3. 2025, 14.00–16.00 (UPRAVNA HIŠA SEM)

POSMRTNO ŽIVLJENJE LJUDI, KI PREHAJAJO MEJE, okrogla miza

Sodelujejo: Samo Kavčič (direktor Komunalnega podjetja Črnomelj), Gregor Haring (Inštitut za sodno medicino, Medicinska fakulteta v Ljubljani), Faila Pašić (častna ambasadorica medkulturnega dialoga MAMD), Tit Starc (Infokolpa), Nada Šimunič (prebivalca Vukovcev), Maja Murn (vodja področij Migracije in Služba za poizvedovanje pri Rdečem križu Slovenije).

Moderirata: Uršula Lipovec Čebren (Filozofska fakulteta v Ljubljani) in Uroš Škerl Kramberger (Ostro).

V Sloveniji se množi število smrti na mejah oziroma smrti zaradi mej ter število anonimnih grobov neidentificiranih beguncev. Obenem je po svetu vse več družin, ki ne vedo, kje so njihovi bližnji, ali so živi ali mrtvi. Na okrogli mizi bomo osvetlili okoliščine smrti beguncev, pregledali lokacije, kjer so umrli, ter razmišljali o razlogih zanje. Prehajali bomo skozi različne institucije, ki pospremijo pokojnike k zadnjemu počitku, ter se spraševali: kdo so ljudje, ki umirajo na slovenskih mejah? Je bila njihova smrt neizbežna? Kako se s smrtmi soočajo lokalni prebivalci? Kakšni so uradni postopki po smrti in kaj se zgodi s trupli preminulih? Kako bi jih svojci lahko našli? Zakaj so smrti beguncev še vedno tako nevidne in kako bi jih lahko v Sloveniji javno obeležili?

PETEK, 18. 4. 2025, 10.15–12.00 (RAZSTAVNA HIŠA SEM)

VZROK SMRTI: MEJA, javno poslušanje dokumentarne radijske drame Barbare Matejčič ob spominskem platnu Prehod ~ The Passage

Barbara Matejčič je obiskala pokopališča ob migracijski poti na Balkanu in se pogovarjala z aktivisti, ki družinam na tisoče kilometrov stran pomagajo pri iskanju in identifikaciji njihovih najdražjih, ker so institucionalna prizadevanja izredno počasna. V Bosni je srečala Afganistanca, čigar sorodnik se je utopil v reki med Bosno in Hrvaško, potem ko je hrvaška policija streljala na gumijasti čoln, v katerem je bil, in ga potopila. V Maroku se je pogovarjala z očetom mladeniča, ki je utonil v reki na Hrvaškem. Vsi pravijo: njihove smrti, njihovi grobovi so spomeniki sramote EU, ker jih ni pobila reka, ampak mejni režim EU.

Dokumentarna radijska drama Vzrok smrti: Meja je bila izbrana za najprestižnejši evropski radijski in televizijski festival Prix Europe 2024.

Produkcija: Drama Program, Hrvaški radio, 2024.

Barbara Matejčič je večkrat nagrajena samostojna novinarka, raziskovalka in avdioproducentka, ki se osredotoča na socialne zadeve in človekove pravice. Redno piše za hrvaške in mednarodne medije ter sodeluje z organizacijami za človekove pravice, umetniki, aktivisti in znanstveniki. Za svoje delo o smrti migrantov je z mednarodno novinarsko ekipo prejela European Press Prize (2024) in nagrado za Investigative Journalism for Europe Award (2024).

PETEK, 18. 4. 2025, 12.15–14.00 (RAZSTAVNA HIŠA SEM)

DELAVNICA KERAMIKE S KOLEKTIVOM ŽENSKE ŽENSKAM

Zemlja je naša mati, iz nje črpamo življenje. Divja glina je za nas preobrazba življenja, povezava s cikli življenja in smrti. S svojim umetniškim delom na glini, zbrani iz okolja, izkazujemo čast hraniteljici Gei, brišemo meje med nami in povežemo naša življenja v humano skupnost solidarnosti za vse ljudi na tem planetu.

Živi Atelje DK je neodvisna, interdisciplinarna, nevladna in neprofitna organizacija, ki uporablja umetnost za raziskovanje identitete, zdravljenje in gradnjo skupnosti. Njihov cilj je krepiti individualno moč, potencial, odpornost in solidarnost, da bi se na življenjske izzive odzvali kot del družbenih sprememb in gradnje skupnosti skozi umetnost. Kolektiv izvaja več programov, med njimi No Borders (kolektiv Ženske ženskam in Brez meja: integracija umetnosti – umetnost integracije), Wandering Art Tea Academy, Kreativni kolektivni prostor in Galerijo DK ter projekt ohranjanja in promocije umetnosti Vere Dajht-Kralj, katere atelje, njena umetniška in duhovna dediščina sta središče vseh naših dejavnosti. Kolektiv Ženske ženskam je ključni program pobude No Borders v Živem Ateljeju DK. Združuje ženske, ki želijo, da jim Hrvaška postane dom, z ženskami, ki jim je Hrvaška že dom, skozi angažirano umetnost za izboljšanje blaginje, opolnomočenje in olajšanje integracije vseh ljudi v skupnost, ki se nenehno razvija.

ČETRTEK, 8. 5. 2025, 13.00–14.30 (UPRAVNA HIŠA SEM)

PREDSTAVITEV POJMOV Z MIGRACIJSKE POTI NA BALKANU – E-ERIM

Sodelujejo: Dagmar Nared, Pia Krامل, Zarja Rustja, Hana Konjedic

V sklopu mednarodnega projekta ERIM – Evropski režim iregulariziranih migracij na periferiji EU: od etnografije do pojmovnika (HRZZ, 2020–2024) smo nekatere dejavnosti posvetili pedagoškemu delu. Pri predmetu antropologije migracij smo oblikovali didaktični pristop, ki je temeljil na nekajdnevem terenskem delu na različnih delih migracijske poti na Balkanu, pri čemer so študenti in študentke na osnovi zbranega etnografskega materiala izbrali nekatere ključne pojme, ki so jih opisali in analizirali s pomočjo prebranih znanstvenih del ter objavili v spletnem pojmovniku e-ERIM. Študenti in študentke so raziskovali predvsem na obmejnih prostorih, kjer so prehajanja ljudi najtežja: na bosansko-hrvaški meji (v Bihaću), na slovensko-hrvaški meji (v Beli krajini) in slovensko-italijanski meji (Trstu z okolico). V tem procesu so nastali pojmi, kot so »Zobje na poti«, »Čebula« ali »Juho na mejo!«, ki presenečajo zaradi svoje inovativnosti, neobremenjenosti in komunikativnosti. Poleg študentov in študentk z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo v Ljubljani so pri pisanju e-ERIM pojmov sodelovali tudi študenti in študentke z istoimenskega oddelka v Zagrebu.

ČETRTEK, 8. 5. 2025, 18.00–19.00 (UPRAVNA HIŠA SEM)

LOČENI V SMRTI: IZGINULI IN UMRLI NA MIGRACIJSKI POTI NA BALKANU, hibridno predavanje

Uršula Lipovec Čebren (FF UL) in Marijana Hameršak (IEF, Zagreb)

Delovanje ilegaliziranih ljudi, ki prečkajo meje, beguncev in drugih migrantov se pogosto zanemarja in ne preizprašuje. Če niso dojeti kot kriminalci ali zlikovci, so v najboljšem primeru predstavljeni kot žrtve zatiralcev in zatiralskih razmer v svojih domovinah. Pri tem se zdi, da so pokojni migranti dvakrat oropani zmožnosti delovanja – najprej kot migranti in nato kot mrtvi, saj so pokojni pogosto opisani kot oropani vsake tvornosti. V nasprotju s temi poenostavljenimi, stereotipnimi predstavami, ki nas obkrožajo vsak dan, naše dolgoročne, večlokacijske etnografske raziskave vzdolž tako imenovane migracijske poti na Balkanu izpostavljajo različne oblike delovanja, povezane z migranti in migracijami. V raziskavi smo naleteli na sorodnike, prijatelje in sopotnike pokojnih ali pogrešanih na mejah, ki so iskali kakršne koli informacije o svojih ljubljanih. Obenem smo srečali prebivalce in zaposlene v lokalnih organizacijah, ki skrbijo za trupla migrantov, vendar pogosto nimajo imen ali smiselnih biografskih referenc o pokojnih, tudi v primerih, ko je ime znano. V tem predavanju bomo poskušali raziskati to osupljivo večsmerno ločitev med imenom ali biografijo pokojnega in njegovim telesom v povezavi s koncepti delovanja mrtvih in rasizirane logike evropskega mejnega režima.

Marijana Hameršak je znanstvena svetnica na Inštitutu za etnologijo in folkloristiko v Zagrebu na Hrvaškem. Njeni raziskovalni interesi vključujejo zgodovino in teorijo književnosti, zgodovino branja in knjig, mladinsko književnost, folkloristiko ter kritične migracijske in mejne študije. Je avtorica več knjig in urednica številnih zbornikov, med katerimi sta najnovejša *Ekonomija i književnost* (z Mašo Kolanović in Lano Molvarec, 2022) in pojmovnik *Balkanska ruta: Pojmovnik evropskega režima iregulariziranih migracija na periferiji EU* (z Ivo Pleše in Teo Škokić, 2024).

Uršula Lipovec Čebren je raziskovalka, predavateljica in aktivistka. Zaposlena je na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer predava študentom in študentkam predmete na dodiplomski in podiplomski ravni (Antropologija migracij, Medicinska antropologija idr.). Raziskovalno se je, med drugim, posvečala zdravstvenim vidikom izbrisa in migracij, različnim vidikom migracijske poti na Balkanu (sourednica *Balkanske migracijske poti: od upora na mejah do striptiza humanizma*; soavtorica nekaterih pojmov v *Balkanski ruti: Pojmovnik evropskega režima iregulariziranih migracija na periferiji EU* idr.) ter številnim temam iz medicinske antropologije (souredila znanstveni zbornik *Neenakosti in ranljivosti v zdravju v Sloveniji: kvantitativna raziskava v 25 okoljih in Kovidna krajina: ranljivosti v času pandemije*; v soavtorstvu izdala *Medkulturna mediacija in zdravstvo v Sloveniji*).

Prijave so obvezne: Tina Ivnik, E: Tina.Ivnik@ff.uni-lj.si. Povezavo do hibridnega predavanja boste prejeli ob prijavi.

Predavanje je zastavljeno v sodelovanju s Centrom Mortalis kot del serije predavanj projekta DEAGENCY – The roles of the agency of the dead in the lives of individuals in contemporary society.

KOLOFON

Zasnova in izvedba cikla dogodkov:

dr. Tina Palaić, Slovenski etnografski muzej

dr. Uršula Lipovec Čebtron, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL

dr. Marijana Hameršak, Inštitut za etnologijo in folkloristiko, Zagreb

selma banich, umetnica, aktivistka in organizatorica skupnosti

V sodelovanju z:

Uroš Škerl Kramberger, Oštro, Center za preiskovalno novinarstvo v jadranski regiji

dr. Tina Ivnik, projekt DEAGENCY, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL

Sodelujoči na dogodkih:

dr. Uršula Lipovec Čebtron, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL

dr. Marijana Hameršak, Inštitut za etnologijo in folkloristiko, Zagreb

selma banich, umetnica, aktivistka in organizatorica skupnosti

Uroš Škerl Kramberger, Oštro, Center za preiskovalno novinarstvo v jadranski regiji

Samo Kavčič, direktor Komunalnega podjetja Črnomelj

Gregor Haring, Inštitut za sodno medicino, Medicinska fakulteta v Ljubljani

Faila Pašić, častna ambasadorica medkulturnega dialoga MAMD

Tit Starc, Infokolpa

Nada Šimunič, prebivalka Vukovcev

Maja Murn, Rdeči križ Slovenije

Barbara Matejčić, samostojna novinarka, raziskovalka in avdioproducentka

Dagmar Nared

Pia Krampf

Zarja Rustja

Hana Konjedic

kolektiv Ženske ženskam

Komuniciranje:

mag. Maja Kostric Grubišič

Živa M. Brecelj

Oblikovanje vizualne podobe cikla dogodkov:

Maja Kocjan

Ljubljana, 2025

Informacije: dr. Tina Palaić, E: tina.palaic@etno-muzej.si; dr. Uršula Lipovec Čebtron, E: ursula.cebronlipovec@ff.uni-lj.si.